

Vedrana
RUDAN

Doživotna
ROBIJA

Copyright © 2022, Vedrana Rudan
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

„You can check out any time you like,
But you can never leave.“

Hotel California, Eagles

Dan je vruć. Ima jako mnogo ljudi. Svi smo pod maskama. Žene nose crne maske, maske su postale modni dodatak, muškarci kirurške, uglavnom im ne pokrivaju nos. Možda su maske suviše, sve se ionako događa na otvorenom? Doduše, distanca je daleko od idealne. Svi žele vidjeti svoju kćer, mladu udovicu. Smrt njezinog muža nije banalna, ljudi danas, i mladi, uglavnom umiru od korone. Moj zet nije tako umro. Ja sam ga ubila i nikad me neće otkriti.

Nisam stajala uz svoju kćer. Nju je za ruku držala Ksenija, njezina najbolja prijateljica i vjenčana kuma. U prvom redu bili su i roditelji. Majku moga zeta pridržavao je njegov otac. Pokraj groba bile su stolice. Roditelje svoga zeta vidjela sam prvi put u životu. Nisam znala da su tako nemoćni. Ili su bili moćni pa ih je smrt sina onemoćala? Bila sam dovoljno blizu da bi me kći mogla vidjeti, ako me uopće bude tražila pogledom, i dovoljno daleko da na sebe ne skrenem pažnju. Mrzila sam biti promatrana. Nitko mi nije prišao, nitko mi nije izrazio saučestće, nitko me nije prepoznao. Šezdesetogodišnja žena u crnini. Koga bi ona mogla zanimati?

Oko mene su se tiskali mladi ljudi. Prijatelji moje kćeri? Ne poznajem prijatelje moje kćeri. Ili su to njegovi prijatelji? Kad si mlad, okružen si prijateljima, kad ostariš, ostaješ sam na pustoj ledini, često po svom izboru. Imam jednu prijateljicu. Tanji sam rekla da ne dolazi. Čemu? Gutam toplu vodu iz plastične boce i čekam.

1

Zagrlila me. „Odlično izgledaš“, rekla sam joj kroz masku. Hela je bila tanka žena u bež haljini. Gustu, smeđu kosu skupila je u konjski rep. Dugačke šiške pokrivala su joj gornji rub naočala. „Popij kavu sa mnom, kamo ideš?“ „Nikamo“, rekla sam. Dan je bio lijep, topao, ali ne i vruć, nisam željela nikoga sresti. Htjela sam šetati Korzom, pa sjesti u *Premijer*, gledati turiste ispred Crkve Svetog Vida i uvjeriti sebe da moga muža zaista nema, da danas neće prići mom stolu i naručiti makijato i veliku čašu vode. Često smo skupa u gradu pili kavu. „Mislila sam prošetati do Korza pa kasnije svratiti u *Premijer*.“ „Promijeni rutu“, nasmijala se Hela, „u našim godinama ne moramo poštovati ni svoje vlastite naredbe.“ Sjele smo za stolic na gornjoj terasi. Prišao nam je vlasnik. Mršav tamnokosi muškarac pogledao me bez osmijeha. Ja sam se nasmijevala njemu, ne volim kad me ljudi koji me poznaju žale ili misle da trebaju glumiti da me žale. Ništa oni ne trebaju, ionako me ne zanimaju.

Naručila sam cijedenu naranču, Hela tost i čašu vode. „Izgledaš očajno. Jezivo si mršava. Takva si bila u gimnaziji. Pojedi i ti tost.“ „Povraćala bih.“ „Donesite tost gospođi“, naredila je mladom konobaru koji je služio na donjoj terasi. „Reci mi, što te muči?“ Nasmijala sam se. „Pogodi.“ Dobile smo kavu i sok. „Ne znam što te muči.“ „Ti me zajebavaš?“ „Ne, pitam te.“ „Ne mogu doći k sebi. Nedostaje mi muž. Izgubljena sam bez njega, ti to ne razumiješ.“ Hela je godinama živjela sama. Liječnica je. Konobar je pred nas stavio dva tosta. „Kukaš“, rekla je Hela dok je skidala masni papir s prepečenog tosta koji je prije nego su ga zagrijali vjerojatno mjesecima stajao u frizeru. Gledala sam u talijanski, tamnosmeđi komad kruha. „Imaš kćer. Živi zbog nje. Mislila si da će ti muž dočekati sto godina? Čovjek je bio star. Sedamdeset godina je starost, draga moja“, ugrizla je tost bijelim zubima, sjećam se koliko se mučila dok su joj stavljali implantate. „Život je lijep.“ Usne sam razvukla u kiseli cerek. „Samoća ubija.“ „Samoća je izbor, ne moraš biti sama, izađi među ljude, nazovi prijateljice, odi psihoterapeutu. Mene je ženska spasila.“ „Koja ženska?“ „Ima ordinaciju pokraj željezničke stanice, najbolja je u Rijeci. Spasila mi je brak.“ „Prvi put čujem.“ „Gricni taj tost.“ Maknula sam masni papir i prisilila se da zube uvalim u hrskavo nešto. „Moj drugi muž, nisi zaboravila Borisa...“ „Nisam zaboravila Borisa.“ Komadić tosta gmizao mi je niz grlo. „Boris je svoju klinku svakog drugog vikenda u mjesecu dovodio u moju kuću. Djevojčica je bila prava napast. Vjerojatno ju je ostavljena mater huškala. Što god bih skuhalo, nije valjalo. Ne bi sjela za stol nego bi nazvala majku i kukala kako je za ručak opet pohano meso. Boris mi je rekao da je

to njeno omiljeno jelo. Pohanje mesa je prljava i smrdljiva zajebancija. Znaš koliko ne volim kuhati?“ „Znam“, rekla sam i žvakala. „I onda mala krene daviti. Nakon ručka ja bih u prizemlju sjedila s njom u boravku, njezin bi otac Dalmatinac na katu hrkao. Dijete se dosađivalo, igralo se daljinskim i šutjelo. Borisu nisam mogla objasniti da je mala njegovo dijete. 'Opusti se, kako ti može smetati tako malo dijete?' 'Ne smeta mi dijete. Zašto odlaziš u krevet čim ona uđe u kuću?' 'Daj joj da se nečim igra.' Jednom mi je puknuo film. 'Slušaj', vrisnula sam, curica se tresla na kauču, 'ona ne dolazi k meni nego k tebi, ako se ne promijeniš, odlazi. Ne želim trošiti jedini život na sjedenje na kauču s djetetom koje me mrzi i koje misli da sam joj otela oca. Kika', rekla sam djevojčici staroj pet godina, 'vraćam ti tatu, nosi ga doma.' Dijete me gledalo. 'Moramo potražiti pomoć', rekla sam, 'ovako više ne ide.' U bolnici su mi rekli da je ona ženska prava pa smo otišli k njoj. Sve troje. To nam je spasilo brak dok nije naletio na Vesnu i ostavio me, ali to je bilo mnogo kasnije. Ušli smo u njezinu ordinaciju. Žena je izgledala fenomenalno.“ Hela je pila kavu, ja sam gutala tost. „Dugačka, smeđa kosa, krupni, bijeli zubi, pune usne, visoka je preko metar osamdeset. Rekla nam je da mora sa svakim od nas razgovarati odvojeno. Sve sam joj rekla: 'Znate, nije lijepo ovo što ću vam reći. Ja njegovu kćer ne volim. Majka o njoj uopće ne brine, nikad joj u životu nije gaćice kupila, huška je protiv mene. Njezin otac se uvuče u krevet čim ručamo i tako subotom i tako nedjeljom. Ne želim je u svojoj kući, volim muža, ali ne volim sebe kad se osjećam krivom i bespomoćnom.' Čak sam u jednom trenutku zaplakala. Pružila mi je papirnatu maramicu. 'Smirite se. Nema nikakve potrebe da

volite dijete koje nije vaše. Dijete posjećuje oca, ne vas. Ako vam smeta što dolazi u vašu kuću, recite to mužu. Neka se nalaze u parku ili neka unajmi stan. Djevojčica ima i tatu i mamu. Ona nije i ne smije biti vaša briga.“ Hela je s usana obrisala blijedo ružičasti ruž i nasmijala se. „Smijem li mužu reći da je više ne dovodi?’ Naravno.’ Ali to je zločesto, ponašam se poput prave maćehe.’ Vi se trebate ponašati onako kako osjećate. Djevojčicu trebaju odgajati roditelji, oni moraju s njom razgovarati.’ Ako muž ne pristane?’ Onda morate odlučiti kako ćete dalje. Vodite računa o svojim osjećajima.’ Nisam mogla vjerovati. Jedva sam čekala da stignem kući i kažem Borisu što mi je rekla. Nema problema. I meni je rekla isto. Više Kiku neću dovoditi doma.’ Osjećala sam se poput govna, ali dobro raspoloženoga govna. Za Borisa sam bila udana godinama, nikad nisam imala kontakt s njegovom kćerkom. Bile smo i ostale strankinje. Da nije došla Vesna, sad bih na neki način bila ’baka’ njenoj kćeri. Možda bi nas posjećivala, mala bi mi natezala mačku, morala bih se jebati s Borisom kome se ne bi mogao dignuti i slušati koliko mu je prostata veća u odnosu na veličinu pred šest mjeseci, tražio bi na netu ’prirodne’ lijekove, naručivao ljekovite trave, davio moje kolege urologe, ’unućici’ bih morala plaćati satove baleta. Tebi mogu priznati, sto smo godina prijateljice, Vesna me spasila. Spasila. Lola, još si mlada, zdrava si, kako ne možeš uživati u životu? Donesite mi još jednu kavu i veliku čašu vode, veliku i bez leda.“ Konobar joj se nasmiješio. „Sviđam mu se jer mu uvijek ostavljam bar deset kuna. Nemam na što potrošiti lov. Zajebala me ova korona.“ Hela je zapalila cigaretu. „Nema boljeg osjećaja nego probuditi se ujutro i

reći sebi: ne moram kuhati ni ručak ni večeru, ne moram tražiti okolo peglačicu koja će jedne gaćice glačati deset minuta, pet s jedne, pet s druge strane, ne moram brinuti o djeci, nek se jebu, imaju skoro četrdeset, jedino što moram je ugađati sebi. Kako ne razumiješ? Kad shvatiš da ti muža zaista nema, odahnut ćeš.“ Plakala sam i kroz slamku vukla sok od naranče. „I, da, biti sama ima još jednu prednost. Možeš imati ljubavnika i ne bojati se muža. Povremeno se viđamo u Splitu. Žena mu je ljubomorna, znam je godinama, ne da mu disati, ipak se snalazimo. Nabavila sam lubrikant s okusom pečenog kestena. To svakako moraš probati.“ Hela je ugasila cigaretu. Grupa maskiranih Japanaca razgledavala je Crkvu Svetog Vida. „Život je lijep, vidiš kako ovi oko nas ne poštuju distancu, ne želim da me korona ubije kad mi je najljepše.“ Gledala sam u njene zelene oči i umjetne trepavice. „Najzad jednom u dva tjedna legnem uz komad muškog mesa koji ne postavlja glupa pitanja, koga se ne bojim, ležim uz muškarca koji me voli. To mi pokazuje na tisuću načina. Jesi li kad čula za našeg poznatog kipara...“ Nagnula se prema meni i šapnula mi ime u uho. „E pa, draga moja, on mi je za rođendan poklonio njegovog bika od dvadesetak centimetara, zaguglaj bik i ime autora i duljinu bika pa ćeš vidjeti da je dokopati se tog brončanog bika nemoguća misija. Znaš li kad bi Boris za mene okrenuo brda i doline da bi mi kupio bika? Ja ću ti reći. Ta budala nikad i nije čula da...“, nagnula se prema mom uhu, „da on uopće postoji. Da je bio jedan od najvećih svjetskih kipara. Da, moj je Boris bio komad tupe, neobrazovane mesine. Znaš kako sam mogla svršiti uz njega?“ Šutjela sam. „Tako što sam među nogama zamišljala kako me liže lik koji me

sada liže, mislim, lizat će me u srijedu. Volim ga otkako smo zajedno išli u školu.“ „U koju školu?“ „Neću ti reći, i ti si bila s nama u razredu, ali sam bila bijedna kukavica. Mogli smo se jebati godinama da sam imala više hrabrosti, doduše...“ Iz torbice je izvukla kozmetičku torbicu, iz nje ruž, pa namazala usne. Bez ogledala. To meni nikad ne bi uspjelo. „Doduše, da smo on i ja godinama skupa, i on bi mi dosadio. Sve dosadi. Da imaš hrabrosti pogledati istini u oči, spoznala bi da je i tebi muž bio dosadan, ti samo misliš da moraš biti tužna. Nisi jebena Indijka koju stavljaju na lomaču s lešom njenog muža pa zapale vatru, ili su to nekad radili? Sad je korona, gledala sam na vijestima, lomače tamo gore na sve strane, pitaj boga da li na njih bacaju samo mrtve ili i žive i mrtve. Nitko od tebe ne očekuje toliko veliku tugu. Jebeno se opusti.“

Na tanjurić sam odložila papir u koji je bio umotan tost. „Kako misliš da će mi ona žena pomoći? Ne može mi vratiti muža. On mene nije zajebavao, moj život s njim nije bio tlaka. U naš se život nije uvukla nikakva Vesna, ja nisam kuhala, ja se pokraj njega nisam borila za dah, zato sad ne mogu odahnuti. Ne mogu disati. Ne pada mi na pamet nalaziti utjehu u nekoj splitskoj hotelskoj sobi i tamo svršavati sa starcem s kojim sam išla u gimnaziju.“ Pogledala sam je, nije reagirala, možda je čovjek s nama išao u osmogodišnju? „Kad sam s Robertom svršavala, nisam zamišljala tenisačicu Serenu Vilijams.“ „Tko je spomenuo Vilijams, o čemu govoriš?“ „Mirjana mi je rekla da bi svaki put kad bi legla s mužem, zamišljala da je grli ona Vilijams.“ Hela je navukla masku i gledala me raširenih očiju. „Mirjana je lezba? Ona je lezba?“ „Ne znam. Možda je samo imala problema sa svršavanjem.“ „Čuj, ili si ti luda

ili je ona. Tako nešto mi nikad ne bi palo na pamet. Bog mi je svjedok da je Boris bio grozan jebač i da sam jednom pod njim stenjala zamišljajući da me jebe predsjednik države, ne naše, ali Viliijams? Čuj, očito si bolesna. Ona ti ženska neće vratiti muža, vratit će ti tebe. Što misliš, bi li tvoj muž sebi pucao u usta da si ti umrla?“ „Ne bi.“ „Eto vidiš. Osjećaš se krivom jer si živa. To je čista pizdarija. Ti ćeš, stara moja, živjeti još trideset godina i mučiti svoju dobru kćer. Zapravo, tvoj je najveći problem što nemaš problema. „Konobar, gospođa bi platila.“

2

Moj muž je bio bogat čovjek, biznisom se bavio još u Jugoslaviji. Izrađivao je dijelove za brodove koji su se gradili u *Trećem maju*. Posao mu je cvjetao i u Hrvatskoj. Ne znam kome je sve morao plaćati da ga Porezna ne otjera u propast. Nikad ga to nisam pitala. Zašto bih? Razlikujem se od svoje majke koja je bila opsjednuta borbom za pravdu i poštenje. Luda, stara partizanka daleko je dogurala. U Jugoslaviji su žene, neke žene, bile na odgovornim funkcijama. Ona se bavila računovodstvom u jednoj od riječkih eksport-import firmi, danas su sve mrtve. I žene i firme. Obišla je mnoge zemlje. Pričala mi je da su jednom, desetak muškaraca i ona, odletjeli u Moskvu. Uvečer, nakon poslovnih razgovora, muškarci su potražili kurve, tada su bile jeftine, ona je ostala sama u hotelu. Sigurna sam da je govorila istinu. Kasnije se bavila politikom. Bila je najmoćnija žena u Rijeci. Nona me je čuvala dok je ona radila. Ja se zapravo zovem Lovorka po onoj heroini Lovorki Kukanić, možete je zaguglati. E, da, ako je

zaguglate, iskočit će vam *Lovorka d. d.* U toj *Lovorki d. d.* koja je dobila ime po onoj Lovorki po kojoj i ja možete pojesti dobre čevape ili pljeskavicu, ja to ne jedem, čula sam od znanaca. Mrzim ime Lovorka, asocira me na lovor, jednu od rijetkih biljki koje ne podnosim. Svaka čast ženi po kojoj sam dobila ime, ali ja nisam nikad bila heroína. Zato sam sebi promijenila ime. Lola zvuči ženski, puteno, veselo. Kad kažeš ljudima da se zoveš Lola, nije im prva asocijacija partizanka s puškom na ramenu i ušima u kosi. Moja je majka bila očajna. Već sa četrnaest godina nosila sam majčin ruž na pune, lijepe, dječje usne. Ljeti bih odlazila na terase opatijskih hotela i tamo muškarcima s kojima sam plesala govorila kako ću uskoro navršiti sedamnaest. Gladili bi me po guzici i privijali uz svoj tvrdi kurac. Lola? To je ime ženke. Jesam li ga zato izabrala? Ne znam mnogo Lola, ja sam bila i ostala ženska bez ambicija, ako su ambicije potreba da sa deset kurviša putuješ u Moskvu. Ili Rim. Ili London. Nisam mogla zamisliti sebe ni kako satima sjedim na partijskim sastancima i analiziram greške drugova i drugarica.

Imala sam odličnu garderobu. Kad su cure oko mene sanjale traperice iz Trsta, ja sam nosila maksu od lakirane kože koji mi je mama kupila u Parizu. Ne, škola me nije zanimala. „Što ćeš studirati?“ Gledala sam tupo u majčine ružičaste usne, njezini nokti bili su iste boje, pušila je strane cigarete i zabrinuto me gledala u našem velikom dnevnom boravku. Živjele smo u kući pokraj mora u blizini stadiona. Moja je mama imala smeđe, gotovo crne oči, prirodno kovrčavu gustu kosu, bila je visoka i vitka, nosila je uske kostime i imala je bijele zube i tanke gležnjeve i lijepe spavačice. Ružičaste i blijedozelene.

Pitala sam se zašto uvijek posebno dotjerana liježe u praznu postelju. Kome je slala poruku „poželi me“? Možda ipak u onim moskvama i rimovima nije bila sama u sobi dok su dečki odlazili na kurve? Ili ipak jest? Sigurna sam da jest. Možeš lagati do neke mjere, ali kad-tad te nešto oda. Nikad je nijedan muškarac nije nazvao. Nikad nitko u gradu nije spomenuo da se s nekim viđa. Rijeka je mali grad, nemojte me pitati koliko ima stanovnika jer se broj stalno mijenja, možda sto tisuća, možda devedeset. Ljudi odlaze iz Hrvatske. Da se moja mama kurvala, netko bi to negdje spomenuo, došlo bi to do mene, glasnici vole loše vijesti. Ljudi su zli i vole govoriti „istinu“ onima za koje su sigurni da će ih najviše povrijediti. Mene bi za srce ugrizla vijest da mi je mama kurva ili da ima nekog muškarca. Željela sam da bude samo moja, da njezin parfem *Mis Dior* draška samo moje nosnice. I danas me grije ljubav moje pokojne majke što nije nikakvo čudo jer me nijedna druga ljubav ne grije. Muževljeva ljubav me peče. Čitavo mi je tijelo, kad se sjetim muža, opekotina trećeg stupnja.

3

Kako su izgledali muškarcima moje mladosti? Neki su bili klinici, jedan je bio vršnjak moje majke. O njemu ne znam mnogo. Sjećam se da sam morala otići u njegov stan po neke „materijale“, mama me poslala. Star, oženjen čovjek, naš susjed, dočeka me u bijelim gaćama. Ustuknula sam. „Ne zajebavaj“, rekao je, „nemaš petnaest godina.“ Imala sam šesnaest. „Ja idem u razred s vašim sinom“, mucala sam dok me pribijao uz sebe. „Vrištati ću“, rekla sam kad sam shvatila da se neću moći osloboditi. Prozori njegovog velikog stana na Kantridi bili su širom otvoreni. U vrtu susjedne vile neki je čovjek obrezivao bugenviliju. Pustio me. „Sve ste vi kurvice iste. Dolazite muškarcu na vrata polugole, a onda vrištite kad vam muškarac ponudi ono što tražite.“ „Došla sam po 'materijale', ako ne prestanete srati, sve ću reći vašoj ženi i mojoj mami.“ Njegove vodnjikave, smeđe oči gledale su u moje usne, njegove su se tresle. „Ako kažeš mami, ubit ću te.“ „Nećete, ako kažem mami, netko će ubiti vas.“ Zgrabila sam papire koje mi je

pružio i pobjegla. U nosu sam godinama kasnije osjećala miris njegovog znoja. Nisam se palila na svoje vršnjake. Bili su predvidivi. Nakon plesa u hotelu *Zagreb* otišli bismo u opatijski park, tamo bi se neko vrijeme trljali uz mene dok ne bi svršili. O nekakvom jebanju nije bilo ni govora. Jezici su im bili poput komada nepokretnog, žilavog mesa, ruke krakovi živčane hobotnice. Družila sam se s njima, s nekim sam morala biti. Djevojke bez dečka djelovale su jadno. Prvi sam se put kresnula s maminim šoferom. Bio je pet ili šest godina stariji od mene. Ponekad bi ga mama zamolila ili mu naredila da me pokupi ispred škole. Ona je stalno bila na sastancima pa smo se jedne večeri, voljela sam Đurin miris, odvezli prema Kostreni. „Neću navaljivati“, rekao je, „ništa nećemo učiniti što ti ne želiš.“ Dosta mi je bilo trljanja, željela sam vidjeti kurac, ne samo mrlju na hlačama. „Ne bih htjela ostati u drugom stanju“, rekla sam. „Ništa ti ne brini.“ Pod jednim je borom rastegnuo sivu deku. Bilo je mračno, nismo vidjeli jedno drugo, more je bilo u blizini. Mirovalo je. Svukao me, a onda sebe. Ljubio mi je svaki dio tijela, polako, kao da je sve vrijeme svijeta pred nama. Opustila sam se. Jezik mu je bio čaroban. Kad sam vrisnula od užitka, rastegnuo mi je noge i ušao u mene. Nisam osjetila bol. Bio je u meni neko vrijeme, držala sam noge u zraku. Kad je svršio, izvukao je iz automobila veliki ručnik i obrisao mene pa sebe. Ušli smo u auto, ostavio me ispred kuće. Nekoliko mjeseci igrali smo se svojim tijelima i otkrivali što nas veseli. Nismo se voljeli. Bili smo lijep mladi par, nitko nije znao da smo u nekakvoj vezi. Kad je promijenio posao, jebnuli smo se posljednji put na plaži u Medveji. Tamo smo se odvezli njegovim spačekom. Napredovao je

i postao šofer nekog druga u Zagrebu. Oženio je njegovu kćer. Moja mu je mama poslala poklon, skupi komplet kristalnih čaša iz Rogaške i ogromnu tešku vazu. Ja sam se potpisala na čestitci.

Mušjaci koji su došli poslije njega bili su visoki, krupni, šake su im bile poput lopata, ostavljali su dojam da imaju kurac od pola metra. Željela sam da šute dok su uz mene. Ipak su svi govorili. O sebi. Voljeli su nogomet, košarku, pijanke, plesove, pivo, vino, cigarete, neki dobru odjeću, druge nije bilo briga. Bili su ludi za ženama. Hladno bih se smiješila dok bi mi govorili kako ona ženska koja stoji pokraj *Borova* i bulji u cipele ima „dobru guzicu“. Šutjela bih dok bismo skupa gledali u „dobru guzicu“. U pravilu bi mi dosadili nakon tri mjeseca. Kad bih koreografiju naučila napamet, uzela bih svoga junaka za ruku i povela ga na Korzo. Čekala sam da nam u susret krene neka gorila u bermudama, ako je bilo ljeto, najčešće jest, pa bih rekla: „Pogledaj. Meni se čini da tip“, onda smo govorile tip, danas se tip zove lik ili, možda, opet tip, „vidiš onog tipa?“ „Šta je s njim?“ „Što ti misliš, meni se čini da ima fenomenalan kurac.“ Istoga trena moja bi mala ruka ispala iz šape ljubavi moje. „Ej, nisi normalna!“ „Kako to misliš?“, izgovarala bih i istovremeno zaneseno gledala u nosača, možda, velikoga kurca. „Kako možeš, dok si sa mnom, gledati u tuđe kurčeve? Još i mene pitaš za mišljenje? Luda si potpuno! Ako ti je do drugog kurca, poštedi me. Odi i nađi si boljeg.“ Ja bih onda tamo na Korzu odšetala iz života majmuna koji me prestao zanimati. Nevjerojatno kako su dečki moga vremena svi bili jednaki. Kad bi dobili nogu, krenuli bi nazivati, preklinjati, obećavati da će biti „bolje“, „drugacije“, oni će se „promijeniti“. Slušala sam

što govore, najčešće bih spuštala slušalicu i bacila se među šape nove komadine mesa. Sve sam ih zvala dva metra drva, u sebi, bili su mi vibrator, uglavnom kraći nego sam očekivala. Šteta što muškarce, prije nego s njima kreneš u krevet, ne možeš u nekoj sobici pregledati. Zube, mišice, bedra, šake, stopala. Gade mi se nokti na stopalima načeti gljivicama. Muškarce koji su imali problema s gljivicama na noktima, lošim zubima i mekanim, opuštenim guzicama zaobilazila sam u širokom luku. Mama je bila očajna. Gledala je kako u stan vodim čudnu ekipu. Nona se sa mnom svađala. „Zašto ne možeš naći pristojnog dečka? Nikad me ne pozdrave na stepeništu.“ Nisam im mogla objasniti da volim seks. Potreba da svršim s nekim bila je jača od mozga, ako mi je uopće bio uključen.

Roberta sam upoznala u Gradskoj knjižnici. Stajala sam pred pultom i molila knjižničarku da mi preporuči neku knjigu. Opisala bih kako je tada izgledala riječka knjižnica, ali sam zaboravila, a ne da mi se izmišljati. Kako danas izgleda, ne znam, jer knjige kupujem. Ili u antikvarijatu, onom na Rivi, *Ex Libris* se zove, ili preko neta. Kad ih pročitam, ubacim ih u veliku platnenu torbu, pa ih poklonim susjedi koja ne može kupovati knjige. Ne volim živjeti u prostoru zagušenom knjigama. „Ova knjiga ti je odlična.“ Okrenula sam se. Iza mene je stajao visok, mršav dečko, nije bio moj tip. Gledala sam u tamnoplave oči, jedno je oko bilo prekriveno pepeljastim čuperkom. Visoke jagodice, širok osmijeh, dobri zubi. Pogledala sam mu u stopala. Nosio je smeđe, kožnate sandale, nokti su mu bili zdravi, ruke tanke, bedra uska, bež košulja skrivala je dlakav ili ćelav torzo. Voljela sam dlake. Pružio mi je knjigu *Dnevnik besne domačice*. Nasmijala sam se: „Stari, daleko sam ja od domačice, a i nisam ’besna’.“ „Stara, ništa

te ne košta, kreni pa stani.“ Kasnije mi je rekao da nikad nije pročitao tu fenomenalnu knjigu, vratio je knjigu koju je pročitala njegova žena. Posudila sam knjigu. Uvijek je blizu mene. Čitam je jednom mjesečno. I ja noću, poput Domaćice, buljim u prazno i čekam jutro. Ona je duge noći ubijala brojanjem „vunelih, ovčjih guzica“. Pokušala sam. Ne pomaže. Naša kći Tina dobila je ime po ženi koju je mučila nesаница. Tada nisam znala da će i našoj Tini spavanje noću biti problem.

Pozvao me na kavu. Otišli smo u kafić koji više ne postoji. Danas to zvuči nevjerojatno, ali zidovi kafića zaista su bili obrasli dugačkim, narančastim, sintetičkim dlakama. Kafić je bio čupava pećina. U njemu je bilo zabranjeno pušenje. Bili smo okruženi starcima i majkama s djecom. Nisam voljela glazbu pa mi ništa nije značilo kad mi je rekao da slušamo Džoa Kokera. „Volim crne glasove“, rekla sam dok sam mu gledala u zube. Ljude ne gledam u oči, bojim se da se previše ne otkrijem. Usne su mu se rastegnule u osmijeh. „Koker nije crnac.“ „Pjeva kao crnac.“ Ništa nisam znala ni o crncima ni o njihovoj glazbi. „Da. Možda. Čime se baviš?“ Pokušavao je uhvatiti moj pogled. Gledala sam u narančaste dlake, u nosu mi je čučao njegov miris. Ne bih mogla sjediti za malim stolom sa čovjekom čiji miris ne podnosim. Sve moje znance raspoznajem po mirisu. Od svih bježim. Neki mirišu na alkohol i cigarete, drugi na gel za tuširanje, ovisi u koje doba dana sjedimo skupa, treći na bolest. Zato sam uvijek daleko od ljudi. Korona mi je došla kao spas. Konačno se ne moram ljubiti s neznancima ili znancima ni osjećati tuđe tijelo blizu svoga.

Mirisao je na zdravo dijete. Istovremeno i na bebu i na oznojenog deččića koji trči k mami, umorila ga je igra u

pijesku, žedan je, traži piće. Sok, vodu, nešto što mama drži u velikoj torbi na drvenoj klupi. Što sam radila? Što sam bila „po zanimanju“ u vremenu kad sam sjedila u onoj špilji? Čime sam se bavila? Ničim. Imala sam devetnaest godina i ništa me nije zanimalo. Rad sam držala onda, držim ga i danas, pokretima koje ljudi čine jer im oni pomažu da ne umru od gladi ili da, ako budu bjesomučno mahali rukama i nogama ili uključivali mozak na određen način, dođu do kredita. On će njima, doživotnim robovima, omogućiti da život provedu u betonskom kavezu od pedeset kvadrata. Ja sam sa osamnaest uselila u stan od sto kvadrata u vili moje mame, dobila ju je od države. Bila je moćna, prezaposlena žena, iskoristila je svoj položaj. Ona je živjela na prvom katu, također u sto kvadrata, nona je bila u prizemlju. Stan je bio manji, ali je nona imala veliku terasu. Kuća je bila okružena parkom, imali smo vrtlara koji bi s vremena na vrijeme uređivao krošnje stabala, sadio cvijeće, brinuo o noninim perunikama i majčinoj mimozi i trovao lovor. Za moju dušu. Nažalost, lovor je neuništiv. Od morskih stijena i plaže dijelila nas je šetnica. Šetači nisu mogli vidjeti našu vilu opasanu visokom, željeznom ogradom. Od njihovih pogleda sakrivali su nas čempresi. Kad bismo odlazile na kupanje, to je bilo rijetko, velikim smo ključem otključavale ogromnu kapiju. Iznad kuće imale smo garažu u koju su mogla stati tri automobila. Podrum je bio u prizemlju. Baka mi je kuhala, mama je plaćala sve moje troškove, bila sam zdrava, visoka, njegovana i lijepa, zašto bih se uznemiravala radom ili studiranjem filozofije u Zagrebu? Mogla sam otići i na Pedagošku akademiju u Rijeci i upisati hrvatski jezik, diplomirala bih lijevim kopitom. Što nakon

toga? Nikad mi ne bi palo na pamet ući u razred i truditi se da djeca nauče razliku između: svijetlo i svjetlo. Koliki ljudi koji vladaju ovom zemljom pojma nemaju o čemu se tu radi, pa ipak mlate pare i odlučuju o životima milijuna ljudi. Ne o mom. Bila sam bogata, nisam se željela dovesti u situaciju da moram razvaliti njušku profesoru koji me želi uhvatiti za pičku da bih dobila četvorku. Nevenka je to učinila, idući su je dan izbacili sa faksa. Uzalud je plakala i govorila kako ona nije kurva, branila se, profesor joj je stavio ruku među noge protiv njezine volje. Stari je sve negirao. Htjela sam u životu raditi ništa i uživati u tome. Rad ne oplemenjuje, rad te ne definira, nisi ono što radiš. Znam, mnogi rade koji ne bi morali raditi, ne rade za kruh, rade za dušu ili da bi se osjećali moćnima i važnima. Mojoj duši tako nešto nije trebalo. Nisam željela ni moć ni biti Mik Džeger. Ime moje majke znao je svatko u Rijeci. Htjela sam biti nevidljiva. Neka se slika tko mora. Neka radi tko se boji gladi. Nona je imala kuću u Lovranu okruženu ogromnim parkom, doduše tada nacionaliziranu. U njoj je bilo odmaralište za djecu iz čitave Jugoslavije. Nije mi bilo jasno od čega su sva ta djeca umorna. Bila sam jako mala kad mi je nona pokazala „našu“ ogromnu, lijepu kuću. Pitala sam nonu zašto ne otjeramo djecu. Sviđala mi se vila. Maštala sam da ću jednom u njoj živjeti. Nona je podgrijavala moje maštarije. „Jednom će ovo biti tvoje.“ Nona nije doživjela ono što je čekala čitav život. Jedno je dijete krenulo vrištati u onoj plastičnoj, narančastoj šumi. Mama mu je u razvaljena usta uvalila dudu, tamnokosi dječčaćić je šalicu punu kave tresnuo na pod. Smiješio se razdragano dok je konobarica brisala kavu s poda. Majka ga je strogo gledala i rekla mu: „Kad dođemo doma, dobit

ćeš batina.“ „Da“, rekao je dječčić i bacio čašu na pod. „Djeca su odvratna“, rekla sam, „odvratna! Ajmo.“ Platilo je. Izašli smo na Korzo.

„Kamo ćemo?“, pitao me dok sam buljila u ulazna vrata novootvorene robne kuće. Ljudi su ulazili i izlazili u hordama. Pogledala sam na gradski sat koji je pokazivao ne znam koje vrijeme. „Idemo li kod mene?“ Trgnula sam se. Prvi put sam bila s muškarcem koji me ima kamo pozvati. Do tada sam nalijetala na beskućnike s kojima bih mogla podijeliti uski krevet kad „mama“ i „tata“ ne bi bili doma. Svi su moji dečki imali bijedne sobičke, plakate na zidovima i pogled na susjedne sobičke s plakatima na zidovima. „Prevruće je“, rekla sam i pogledala ga u oči tražeći u njima objašnjenje perverzije. „Kod mene nije vruće, zidovi su debeli. Tu u blizini je moj ured, možemo tamo na miru popiti hladno piće.“ Ušli smo u zgradu na Korzu i popeli se na treći kat. Drvene stepenice su pod nama stenjale. U velikom uredu sjedila je djevojka u mini suknji. Osunčane, dugačke, gole noge pozdravile su i mene i njega. „Dobar dan, šefe. Dobar dan.“ Njeno drugo dobar dan bilo je meni upućeno. Izgledala je poput Indijanke. Velike, gotovo crne bademaste oči, ravna, crna kosa, žarko namazane usne i bijeli zubi. Žuta haljina. Bila sam u trapericama, viša od nje, ali mršava. Bijela majica pokrivala je moju trojku neokovanu grudnjakom. „Što ćeš popiti?“, pitao me. „Sok? Kavu? Viski? Konjak?“ „Vodu“, rekla sam. „I meni donesi vodu.“ Ušli smo u ured. Bilo je ugodno svježe, čula sam žamor s Korza. Utonula sam u kauč boje konjaka, on je sjeo za stol prekriven nekakvim crtežima. Na zidovima su visjele slike samo jednog slikara. Ili mi se činilo da je sve naslikao jedan čovjek. Nisam

se razumjela u slikarstvo. Gledala sam u ulje na platnu, prozor s lončićem iz koga je virilo cvijeće. U sobu je ušla Indijanka, pokušala sam se savladati da ne buljim, ipak sam buljila. Nikad nisam vidjela ljepšu djevojku. „Hvala, Eva. Ne spajaj me ni sa kim.“ Nasmijala se. „Često dovođiš ženske ovamo?“, pitala sam ga kad su vrata sakrila Evinu okruglu guzicu. „Ne, ovamo ulaze samo poslovni partneri.“ „Zašto sam ja ovdje?“ „Možda ćemo sklopiti posao.“ Nasmijao se. „Kako se zoveš?“ „Robert“, rekao je. „Robert? Nadam se da te ne zovu svi Robi.“ „Svi me zovu Robi.“ Nasmijala sam se: „Ružno ime.“ „Kako se ti zoveš?“ Gotovo sam pala u iskušenje i rekla mu Lovorka. „Lola.“ „Lola?“ „Lola.“ „Nikad nisam čuo da u Rijeci živi neka Lola.“ „Poznaješ sve žene u Rijeci?“ Smijala sam se jer su tada kod mene rastegnute usne bile ono najbolje što sam mogla pokazati. Htjela sam tome Robertu koji u predsoblju drži zaključanu onakvu ženu pokazati da možda nije sve u sisama, nogama, tijelu, ima nešto i u imenu i glasnom smijehu i bijelim zubima. „Lola“, rekao je, „Lola.“

Ovlažio me. Pitala sam ga gdje je zahod, tamo sam se oprala. Vratila sam se u ured i rekla: „Onda, idem ja.“ „Kamo ideš?“ „Doma, vruće je, sve sam obavila što sam morala.“ „Gdje stanuješ?“ „Na Kantridi.“ „Mogu te odvesti da se ne gužvaš u autobusu.“ U gradu mi je bio auto, mama mi je bila kupila bubu za osamnaesti rođendan. „Super“, rekla sam. Sjeli smo u njegov crni mercedes. Ispružila sam noge. Nisam komentirala raskošni automobil. Šutjeli smo. „Zašto šutiš?“, rekla sam i gledala u stijene koje su promicale s moje desne strane. Sive stijene, u njima nije bilo ljepote. S njegove je strane mirovalo tamno